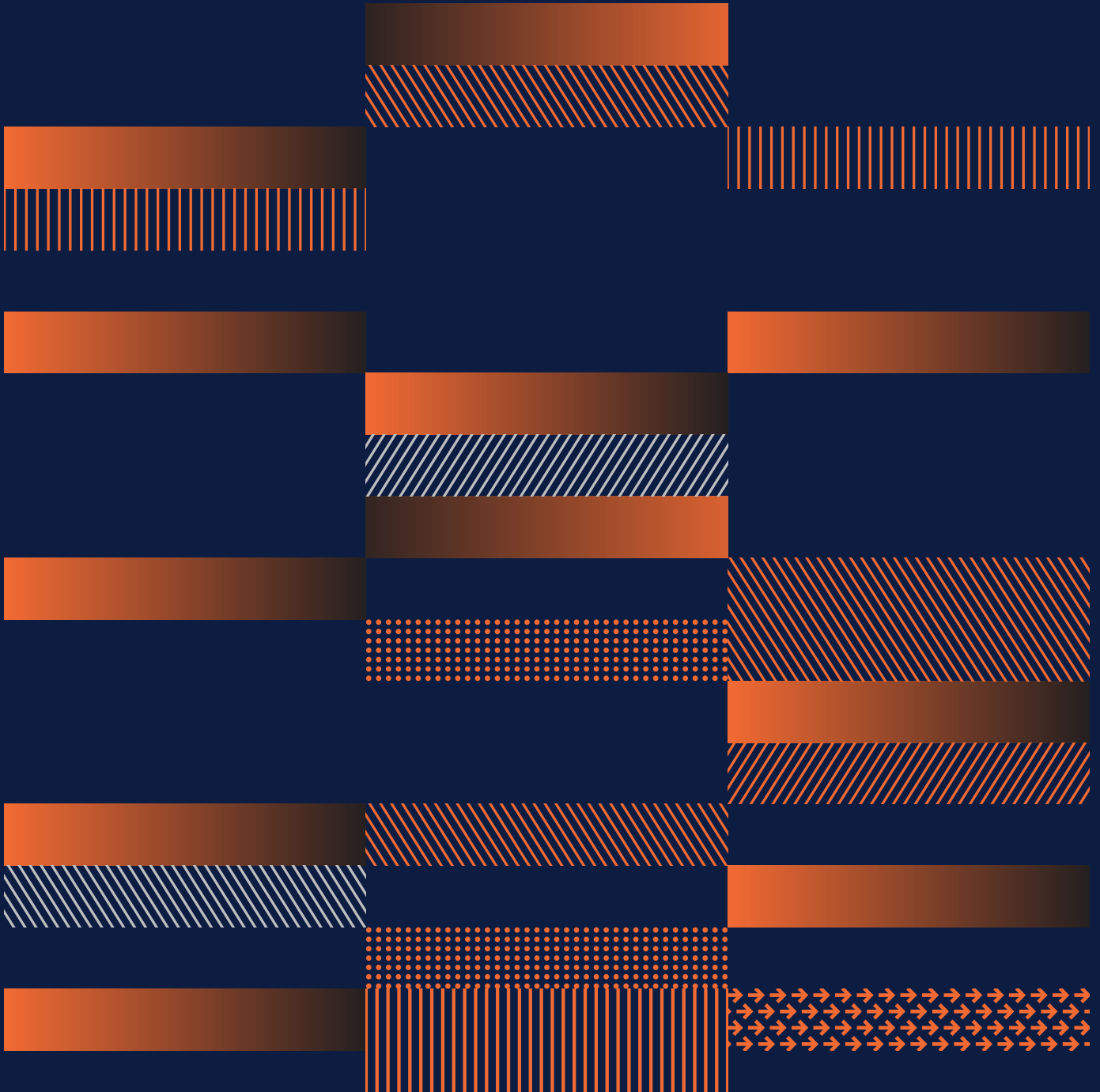

MAD

Politika Metni #2

Çocuklar İçin Mekânda Adalet¹

Bu politika metni
Mekanda Adalet Derneđi'nin
Kentsel Politikalar Programı
kapsamında hazırlanmıştır.

—
Hazırlayanlar: Ceren Yartan,
Sena Nur Gölçük

Mekanda Adalet Derneđi olarak toplumsal hayatı derinden şekillendiren çeşitli başlıklarda politika metinleri hazırlıyoruz. Bu metinlerin alandaki politika yapıcılar, çalışanlar ve hizmet verenler için bir rehber ve atılabilecek adımlara dair bir özet niteliği taşımasını hedefliyoruz.

Elinizdeki Belge Neyi Amaçlıyor?

- Bu belge Mekanda Adalet Derneđi tarafından çocukların sağlıklı gelişimi için kent yaşamına tam katılımlarını sağlayacak somut adımlar ve politika önerilerini içeriyor.
- Hak temelli bir anlayıştan yola çıkıyor.

- Türkiye’de çocuklar mekânsal adaletsizlikler dahil olmak üzere eğitimden sosyal yaşama, erişimden sağlığa birçok alanda ayrımcılığa ve hak ihlaline maruz kalıyor.
- Çocukların onlar için tasarlanmamış kentlerde yaşaması ve planlama süreçlerine dahil edilmemeleri kentin oldukça kısıtlı bir bölümünü kullanabilmeleriyle sonuçlanıyor.
- Çocuklar kent yaşamında ev, okul, oyun parkı üçgeninin dışına çıkamıyor. Çocukların hareket alanının genişletilmesinde yerel yönetimlere önemli bir rol düşüyor.

Fotoğraf: M. Cevahir Akbaş

Türkiye'deki Güncel Çocuk Nüfusu Nedir?

- Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre, 2019 yıl sonu itibarıyla Türkiye nüfusu **83 milyon 154 bin 997**'dir. Bunun **22 milyon 876 bin 798**'ini 0-17 yaş arası bireyler oluşturuyor.
- İlk gençlik çağını da çocuk nüfusuna dahil eden TÜİK çalışmasına göre çocukların tüm nüfusa oranı **%27,5**'tir.
- İstanbul'da yaşayan çocuk sayısı **4 milyona** yakındır.

Çocuklar Çerçevesinde Önemli Sorular:

1) Çocukluk dönemi nedir?

Her ne kadar ergenliğin başlangıcıyla çocukluğun bittiği düşünülse de 18 yaşına kadar her birey çocuk olarak kabul edilmektedir. 2-6 yaş dönemi ilk çocukluk olarak tariflenir. Çocuklar da en az erişkinler kadar toplumun etkin ve yaratıcı parçasıdır.

2) Çocukların gündelik hayatta maruz kaldıkları hak ihlalleri nelerdir?

Eşitsiz gelir dağılımı kaynaklı yeterli eğitime ve sağlık hizmetine ulaşamama, çalışmak zorunda bırakılma, güvenli konutlarda yaşayamama, gelişim çağlarını destekleyici bir kentsel çevreden yoksun olma, karar alma süreçlerine katılamama. **Halbuki her çocuğun eğitime, kentsel imkânlar olan ulaşım, sağlık hizmetleri, çocuk koruma destek mekanizmaları ve kültürel alanlara, yeşil alanlara ve oyun imkânlarına eşit şekilde ulaşması elzemdir.**

3) Her çocuğun kentsel yaşama katılımında ihtiyacı aynı mıdır?

Her çocuğun kentsel yaşama katılımında temel bir takım ihtiyaçları olsa da, farklı çocuklar farklı ayrımcılıklara maruz kalabiliyor, bunları gidermek farklı müdahaleler gerektirebiliyor. Bir mülteci

çocukla sakat bir çocuğun kentsel hayata katılımında farklı engeller de çıkabilmektedir. Örneğin hem mülteci hem de sakat çocuklar örgün eğitimin dışında kalabiliyor. Sakat çocuklarla mülteci çocukların kamusal alanda karşılaştıkları ayrımcılıklar ise farklılaşabiliyor. Örneğin çocuk parklarında sakat çocukları görebilmemiz neredeyse imkânsız, çünkü "normal" çocuk bedeni olarak tanımlanan çocuğun bedenine göre tasarlanan bu alanlar sakatları dışarıda bırakabiliyor.

4) Türkiye'deki büyükşehirlerde çocukların sıklıkla karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Türkiye'de büyükşehirlerde çocukların karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, güvenli ve kapsamlı kamusal alanların kısıtlı olmasından kaynaklı aktif ve özgür hareket etme imkânına erişememektir. Bu erişim eksikliği sonucu çocuklar kamusal mekânlarda şiddet, ihmal ve istismara maruz kalabilmektedirler.

5) Çocuk dostu şehir nedir?

2002'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Çocuk Özel Oturumu'nun Sonuç Belgesi'nde tanımlanan Çocuk Dostu Şehir kavramı, çocuğun toplumda eşit yurttaşlık hakkına sahip olduğunu akılda tutarak bunun için gerekli çevresel, mekânsal ve yönetsel olanakları tarifler.

6) Çocuk hakları nedir?

Çocuk hakları, tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; eğitim, sağlık, yaşama, barınma; fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsini birden tanımlamakta kullanılan evrensel kavramdır.

Türkiye kamu hukukunda da çocuk haklarının korunmasıyla ilgili kurallar bulunmaktadır. 1982 Anayasası 7 farklı madde çocuk haklarını özel olarak koruyan hükümler içermektedir. Anayasa'nın kişi hakları ve ödevleri bölümünde yer alan haklardan çocuklar da yararlanırlar. Ceza ve Ceza Muhakemesi Kanunları ile çocuklar mağdur, sanık ve hükümlü olarak korunmaktadırlar. Milli Eğitim Temel Kanunu, İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Mesleki Eğitim Kanunu gibi kanunlarda çocukların eğitim haklarına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. İş Kanunu'nda ise çalışma hayatında çocukların istismara karşı korunmasını içeren kurallar bulunmaktadır. 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. Maddesi'nde çocuklara ilişkin düzenlemeler "çocuk bahçesi" kapsamında yalnızca bir ayrıntı olarak ele alınmıştır. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu'nda da benzer şekilde yalnızca çocuk parkıyla çocuk konusuna değinilmiştir.

Çocuklarla Birlikte

Yerel Yönetimlerin Rolü Nedir?

Çocuk haklarının yansıdığı genel ve özel politikaları uygulamada ilk adım yerel yönetimlerdir ve yerel yönetimlere çocuklar özelinde yasal anlamda sorumluluklar verilmeli ve bu konuya ilişkin özel bütçe tayin edilmelidir. Yerel yönetimlerin bütün birimlerinde tüm kademelerde çocuklara doğru yaklaşım ve çocuk haklarına ilişkin personel eğitimleri gerçekleştirilmelidir. Yerel yönetimler çocukların kent yaşamına eşit şekilde katılmasında önemli bir sorumluluğa sahiptir. ***Yerel yönetimler çocuklara yönelik politika uygulamalarını hak temelli bir yaklaşımla katılımcı süreçleri işleterek yürütmelidir. Yine bu süreçler yürütülürken ebeveyn ve eğitimcilerin işbirliğini sağlamak gereklidir.***

Ayrıca Türkiye'nin Anayasa'nın 90. Maddesi ile taraf olduğu ***Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 31. Maddesi***'nin hayata geçirilmesinde yerel yönetimlere rol düşmektedir.

Yerel Yönetimler:

- Her çocuk için eşitlikçi ve ayrımcılık karşıtı bir tutum sergilemeli,
- Bu alanda belirlenmiş ulusal ve uluslararası kanun ve standartlara uymalı,
- Çocukların karar alma süreçlerine dahil olmasını, onlara özel katılımcı yöntemleri kullanarak sağlamalı,
- Çocuk haklarının korunması ve güçlendirilmesi için kentin içindeki diğer kurumlarla (Emniyet Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler vb.) hak temelli bir yaklaşımla çalışmalı,
- Bütün bu süreçlerde şeffaf ve hesap verebilir bir tutumu benimsemeli,
- Çocukların erişebileceği şikâyet mekanizmaları kurulmalı. Bu mekanizmaların işleyişi ayrıntılı bir şekilde kurgulanmalıdır.

Fotoğraf: M. Cevahir Akbaş

Yerel Yönetimlerin Atabileceği Adımlar Nelerdir?

Güvenlik

Yerel yönetimlerin en küçük birimleri olan mahallelerde her sokakta **çocukların sosyal ve fiziksel güvenlikleri** sağlanmalıdır.

- Kamusal alanlarda çocuklarla etkileşime giren belediye personeli **çocuklara doğru yaklaşım eğitimi** almalı,
- Dönüşüm ve yapılaşma kaynaklı oluşan inşaat alanlarında gerekli sağlık ve güvenlik tedbirleri alınmalı ve denetimi sağlanmalıdır.
- Sokak ve kaldırımlarda çocukların güvenliği tehlikeye atabilecek her türlü çukur, aydınlatma eksikliği, tehlike arz eden durumlarla ilgili düzenli denetimler yapılmalı ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Sokak arası **araç geçişlerinde hız denetimi** yapılmalıdır. Belirlenen hız üstüne çıkan araçlar için cezai işlem uygulaması başlatılmalıdır.
- Çocuklara dışarıdan gelebilecek sosyal tehlikelere karşı özgür dolaşımalarını kısıtlamadan gerekli güvenlik tedbirleri alınmalıdır.
- Kentte, özellikle ev-okul-oyun alanları arasındaki ulaşım düşünülerek **güvenli erişim ve yaya geçişleri** yapılmalıdır.

Sağlık

- Açık kamusal alanların temizliğinde kullanılan kimyasallar alerjisi olanlar da düşünülerek çocuk sağlığını negatif yönde etkilemeyecek şekilde seçilmelidir.
- Kent mobilyaları (banklar, çocuk parkları, çöp kutuları, ve temasa geçilebilecek diğer kent mobilyaları) sterilize edilmelidir.
- Çocukların **sağlık merkezlerine erişimleri** sağlanmalıdır.
- Evde bakım gereksinimi olan çocuklara ihtiyaç duydukları **rutin bakım ve sağlık hizmetleri** sağlanmalıdır.

Temsiliyet

Karar alma ve uygulama, katılım ve tasarım süreçlerine çocuklar dahil edilmeli ve bunun yöntemleri çeşitlendirilmelidir. Mahalle bazlı çocuk hakları bilgisi yaygınlaştırılmalı ve katılım süreçlerinde ailelelerin desteği alınmalıdır. Çocuklar iletişim çalışmalarında yerel yönetimin bağlı olduğu partinin temsilcisi gibi öne çıkarılmamalıdır.

- **Çocuk meclisleri** kurularak ihtiyaç duyulan aralıklarla (haftalık veya aylık) toplantılar yapılmalıdır. Bunlar yetişkin

meclislerinden farklı olarak çocuklara uygun şekilde kurgulanmalıdır.

- Kurulacak olan çocuk meclislerinde yaş ve kabiliyete uygun atölyeler düzenlenerek yönetimde çocukların söz sahibi olmaları sağlanmalıdır. Bu şekilde beklenti ve ihtiyaca karşılık tasarım yapılmalıdır.
- Atölyelerde yapılacak **aktiviteler** çocuk psikologları, mimarlar, plancılar, formasyon eğitimi olanlar ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile birlikte **uzmanlar eşliğinde yapılmalı** ve denetlenmelidir.
- Kent hakkında verilen kararlarda çocuk meclislerinin fikirleri alınmalıdır. **Saydam, özgür ve güven duygusunu geliştiren katılım ortamı** sağlanmalıdır.
- Kurulacak olan çocuk meclislerine **mahalle ve sokak düzeyinde katılım** sağlanmalıdır.
- Tasarım süreçlerinde alanı kullanacak çocuklarla işbirliği yapılmalıdır.

Eğitim

Yerel yönetimler eğitime erişimde sorun yaşayan (örn. mülteci, çalışmak zorunda olan, sakat) çocukların eğitimine erişiminde kolaylaştırıcı rol oynamalıdır. Eğitim hakkından mahrum kalan çocuklar mahalle düzeyinde tespit edilmeli ve

erişimleri sağlanmalıdır. Bu süreçler izlenirken eğitimci ve ailelerin işbirliği sağlanmalıdır.

- Eğitime erişemeyen ve örgün eğitime dahil olamayan engelli çocuklar için uzmanlarla birlikte ihtiyaçlarına yönelik **özel eğitim programları** geliştirilmelidir.
- Eğitime ulaşım problemi yaşayan çocuklar için **eğitim merkezlerine ulaşımları** kolaylaştırılmalıdır.
- Çocuklarla yaşadıkları yerleri daha iyi tanımaları adına "Kentimizi Tanıyalım" etkinlikleri yapılmalıdır. Kentlilik bilincini geliştiren, çocuklara hitap edecek yaratıcı atölyeler düzenlenebilir.
- **Enformel işgücüne dahil olduğu için eğitime katılamayan çocukların** hane gelirlerini artırma ve eğitime katılımı konusunda çözümler geliştirilebilir.

Kamusal Alanlar ve Mekânsal Düzenlemeler

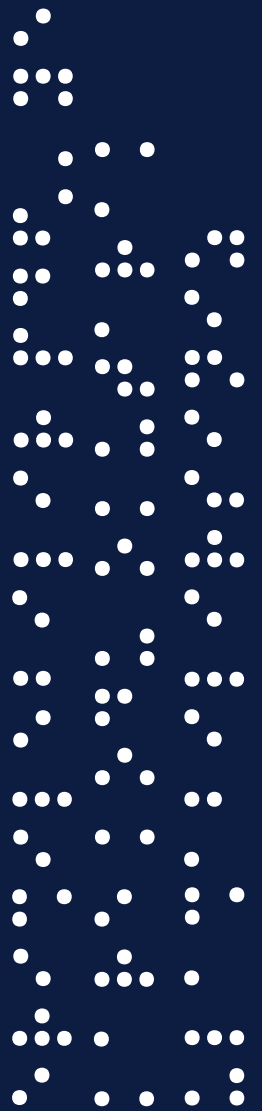
Yerel yönetimler çocukların farklı ihtiyaçlarını göz önüne alarak çocukların kent kullanımını kolaylaştırıcı düzenlemeleri yapmalıdır. Ulaşım araçları çocuk dostu olarak düzenlenmelidir.

- Kent içindeki yönlendirme tabelaları,

levhalar ve her yaş ve kabiliyetteki çocuk için anlaşılabilir olmalıdır.

- **Yeşil alanlara erişim** mahallelerde sağlanmalıdır. Her çocuk güvenli şekilde yeşil alana erişebilmelidir.
- Çocukların sokaklarda hareketlerini kısıtlanmaması adına sokak arası **park eden araçlar denetlenmelidir.**
- Oyun alanlarında **mekânsal ve işlevsel çeşitlilik** sağlanmalıdır.
 - Kent içinde çocukların kullanımı park olarak sınırlı kalmamalı farklı kullanım ve etkinlik alanları oluşturulmalıdır.
 - Farklı özelliklerde ve kabiliyetlerdeki her çocuk için eşit imkân sağlayacak tasarımlar yapılmalıdır.
 - Uzmanlarla birlikte çocukların oyun kurma ve yaratıcılık becerilerini geliştirecek oyun malzemeleri tasarlanmalıdır.
 - Bireysel ve grup oynama alanları yapılmalıdır.
 - Motor koordinasyon bozukluğu olan çocuklar için uygun oyun materyalleri sağlanmalıdır.

- Görme engeli olan çocuklar için elleriyle keşfedebilecekleri dokulu yüzeylerden yararlanılabilir. Aynı zamanda ses ve müzik yapmalarını sağlayacak işitsel ekipmanla oyunları desteklenmelidir.
- Çarpma riskinin olacağı oyun alanlarına ve kamusal alanlara çarpmanın etkisini azaltacak yumuşak malzeme döşenmelidir.
- Oyun alanlarına oyun ekipmanlarının nasıl kullanılacağını gösteren görsel, işitsel ve her kabiliyetten çocuğun algılayabileceği biçimsel levhalar konulmalıdır.
- Oyun alanları sakatlığı olan ve olmayan çocuklar için ayrılmadan ortak olarak düzenlenmelidir. Bu şekilde çocuklarda farklılık ve sosyal kabul kavramları gelişecek ve sosyal dışlanmanın önüne geçilmiş olacaktır.
- Oyun alanlarında ebeveynlerin dahil olacağı mekânlar tasarlanmalıdır.

mekandaadalet.org

